

สวัสดิการชุมชนไทยกับความเป็นพหุลักษณะในยุคไทยแลนด์4.0 : กรณีศึกษา กองทุนสวัสดิการชุมชน¹

Thai Community Welfare and Pluralism in Thailand4.0:

A Case Study of Community Welfare Fund

สุจิรา วิจิตร²

Sujira Vijit³

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์แง่มุมที่สะท้อนความเป็นพหุลักษณะของสวัสดิการชุมชนไทยจากกรณีศึกษากองทุนสวัสดิการชุมชน ภายใต้แนวคิดซ้ายใหม่ และวิเคราะห์กองทุนสวัสดิการชุมชนภายใต้ความเป็นพหุลักษณะในแนวทางการพัฒนาประเทศไทยแลนด์4.0 ซึ่งเป็นแนวทางการพัฒนาประเทศในปัจจุบัน โดยพบว่ากองทุนสวัสดิการชุมชนปรากฏแง่มุมที่สะท้อนความเป็นพหุลักษณะในมิติแนวคิดซ้ายใหม่ 2 มิติ คือ 1) มิติความหลากหลายของภาคส่วนต่างๆ ในสังคมที่มีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการสังคม 2) มิติความหลากหลายของคุณค่าหลัก โดยยึดหลักการจัดสวัสดิการชุมชนที่มีความหลากหลายเป็นแนวทางปฏิบัติ และกองทุนสวัสดิการชุมชนภายใต้ความเป็นพหุลักษณะในมิติแนวคิดซ้ายใหม่มีความสอดคล้องและสัมพันธ์กับแนวทางการพัฒนาประเทศไทยแลนด์4.0 ในลักษณะเชิงระบบ 3 ประเด็น ได้แก่ 1) กลไกการขับเคลื่อน ประกอบด้วยความหลากหลายของภาคส่วนต่างๆ 2) แนวคิดการดำเนินงาน มีการน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินการ และ 3) เป้าหมาย กองทุนสวัสดิการชุมชนมีเป้าหมายในการสร้างความมั่นคงในชีวิตให้แก่คนในชุมชน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในการนำไปสู่เป้าหมายของประเทศในการหลุดพ้นจากกับดักความเหลื่อมล้ำ

คำสำคัญ: สวัสดิการชุมชน, ความเป็นพหุลักษณะ, ไทยแลนด์4.0, กองทุนสวัสดิการชุมชน

Abstract

The purposes of this academic article were to analyze the pluralism aspects in Thai community welfare from a case study of community welfare fund regarding the new left concept and analyze the community welfare fund regarding the pluralism in Thailand4.0 that is the model of development paths in Thailand. Results were as follows: community welfare fund reflects the pluralism aspects regarding the new left in 2 dimensions, 1) diversity of sectors in the society which participate in social welfare 2) diversity of core values for guidelines. Additionally, the community welfare fund regarding pluralism in the new left presented the systematic relationship with Thailand4.0 model in 3 points: 1) mechanism for movement that included many sectors 2) concepts for implementation which were under the way of sufficiency economy 3) goals: community welfare fund's goal focusing on building up life security to the people in community that is a part of achievement to pulling the country out of the inequality trap.

Keywords: Community Welfare, Pluralism, Thailand4.0, Community Welfare Fund

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง “การจัดการตนเองของกองทุนสวัสดิการชุมชนจังหวัดสงขลา” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารสังคม คณะสังคมสงเคราะห์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

² นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชาการบริหารสังคม คณะสังคมสงเคราะห์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

³ Ph.D. Student, Faculty of Social Administration, Thammasat University, Thailand

บทนำ

สวัสดิการชุมชน มีความสำคัญในฐานะสวัสดิการกระแสน้ำที่สะท้อนศักยภาพและบทบาทของพลังชุมชนในการจัดสวัสดิการต่างๆ เพื่อความเป็นอยู่ที่ดีของคนในชุมชน เป็นระบบการช่วยเหลือและได้รับประโยชน์ร่วมกันภายใต้การมีส่วนร่วมและการพึ่งตนเองของชุมชนด้วยการใช้ทุนต่างๆที่มีในชุมชน ซึ่งการจัดสวัสดิการชุมชนนั้นมีหลากหลายรูปแบบ โดยกองทุนสวัสดิการชุมชน เป็นรูปธรรมหนึ่งของการจัดสวัสดิการชุมชนจากฐานองค์กรการเงินชุมชน ที่มีชุมชนเป็นผู้ดำเนินการหลักในการขับเคลื่อนจนกระทั่งได้รับการสนับสนุนในเชิงนโยบายจากรัฐบาล โดยผ่านการสนับสนุนและสมทบงบประมาณแก่กองทุนสวัสดิการชุมชน และในปัจจุบันมีการขยายแนวคิดสู่การจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชนในหลายพื้นที่ เพื่อให้เกิดการสร้างหลักประกันและความมั่นคงในชีวิตของคนในชุมชนอย่างครอบคลุมวิถีชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย และจากการดำเนินงานของกองทุนสวัสดิการชุมชนได้พิจารณาเห็นถึงแง่มุมที่สะท้อนแนวคิดซ้ายใหม่ ขณะเดียวกัน รัฐบาลได้นำนโยบายไทยแลนด์ 4.0 มาใช้เป็นแนวทางการพัฒนาประเทศในปัจจุบัน และใช้กลไกประชารัฐในการขับเคลื่อนสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน บทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์แง่มุมที่สะท้อนความเป็นพลักษณ์ของสวัสดิการชุมชนไทยจากกรณีศึกษาของกองทุนสวัสดิการชุมชน ภายใต้แนวคิดซ้ายใหม่ และวิเคราะห์กองทุนสวัสดิการชุมชนภายใต้ความเป็นพลักษณ์ในแนวทางการพัฒนาประเทศไทยแลนด์ 4.0 ซึ่งเป็นแนวทางสำหรับการพัฒนาประเทศในปัจจุบัน

ความเป็นพลักษณ์ในมิติแนวคิดซ้ายใหม่

การเกิดขึ้นของแนวคิดซ้ายใหม่ (The New Left) เป็นผลเกี่ยวเนื่องจากการเติบโตด้านเศรษฐกิจที่สร้างความเหลื่อมล้ำในสังคม [1] จึงทำให้มีการสร้างจุดยืนที่แตกต่างจากแนวทางการพัฒนาที่มีอยู่เดิมก่อนหน้านี้ โดย Anthony Giddens ผู้เป็นต้นกำเนิดแนวคิดซ้ายใหม่ได้เสนอการสร้างสวัสดิการเชิงบวก (Positive Welfare) หรือสวัสดิการที่สอดคล้องกับข้อเท็จจริงและหลักการปฏิบัติจริง มีพื้นฐานการดำเนินการอยู่ที่การเติมอำนาจความเป็นอิสระให้กับความรับผิดชอบทั้งส่วนบุคคลและมวลชนหมู่มา [2] เป็นการปฏิรูปรัฐระบบราชการ และความสัมพันธ์รูปแบบใหม่ระหว่างบุคคล ชุมชน โดยเน้นสิทธิและหน้าที่ความรับผิดชอบ ให้รัฐดำเนินการในลักษณะหุ้นส่วนกับองค์กรภาคประชาสังคม [3] และนำมาสู่รูปแบบสวัสดิการพลักษณ์ (Pluralism Welfare)

ความเป็นพลักษณ์ในรูปแบบสวัสดิการพลักษณ์ของแนวคิดซ้ายใหม่ เน้นพลังของกลุ่มและชุมชน โดยรัฐเพิ่มประสิทธิภาพในการหนุนสร้างการพัฒนาและความเป็นธรรมในสังคม และไม่ได้มีอำนาจในการดูแลประชาชนโดยลำพังอีกต่อไป เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาสังคมหรือภาคส่วนต่างๆในสังคมเข้ามารับผิดชอบต่อสวัสดิการสังคมของประชาชน [2,4-6] ได้แก่

- 1) **ภาครัฐ** มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบตามกฎหมาย
- 2) **ภาคเอกชน** ใช้กลไกตลาดในการกระจายทรัพยากรอย่างทั่วถึง
- 3) **การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน** เป็นองค์กรสวัสดิการโดยผ่านสหภาพแรงงาน สมาคมวิชาชีพ และสังคมเพื่อนฝูงที่มีการให้ความช่วยเหลือ

4) **องค์กรอาสาสมัคร** หรือองค์กรสวัสดิการสังคมที่ไม่แสวงหากำไร เป็นภาคส่วนที่มีความหลากหลาย โดยสร้างความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่างๆในการมีบทบาทร่วมกันจัดบริการ

5) **องค์กรที่ไม่เป็นทางการ** ประกอบด้วย ชุมชน เพื่อน เพื่อนบ้าน และเครือข่าย เกิดขึ้นจากเครือข่ายของครอบครัวและเพื่อนฝูงที่มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ตลอดจนการสนับสนุนทางสังคม

ความเป็นพลักษณ์ด้วยการเปิดโอกาสให้ภาคส่วนต่างๆในสังคมเข้ามารับผิดชอบต่อสวัสดิการสังคม เป็นการดูแลควบคุมซึ่งกันและกัน หรือเป็นความร่วมมือระหว่างภาคีทุกภาคส่วนในลักษณะที่เรียกว่า Partnership ดังนั้นความร่วมมือระหว่างกัน การต่างตอบแทนประโยชน์ซึ่งกันและกัน และการควบคุมซึ่งกันและกันในสังคม จึงมีลักษณะที่เรียกว่า Social Partnership [2] สิ่งเหล่านี้ล้วนแสดงถึงความเป็นพลักษณ์ที่ปรากฏอย่างเป็นรูปธรรมโดยผ่านความหลากหลายของภาคส่วนต่างๆที่มีในสังคม รวมทั้งปรากฏผ่านความหลากหลายของคุณค่าหลักที่มีความเชื่อมโยงเกี่ยวเนื่องกัน ซึ่งเป็นจุดยืนของแนวคิดซ้ายใหม่ ดังที่งานเขียนทางสายที่สามของ Giddens [3] และ Bill Jordan และ Charlie Jordan [7] ได้สะท้อนคุณค่าหลักอย่างสอดคล้องกัน ดังนี้

- 1) ความเสมอภาค ประกอบด้วย ความเสมอภาคในคุณค่าความรู้สึกที่เท่าเทียมกันของความเป็นอยู่ของมนุษย์ ความเท่าเทียมด้านโอกาส และการคุ้มครองจากความไม่มั่นคงต่างๆอย่างเสมอภาคกัน

- 2) การป้องกันภาวะเสี่ยงหรือความไม่มั่นคง
 - 3) เสรีภาพในฐานะที่เป็นความอิสระ ครอบคลุมเสรีภาพส่วนบุคคล การปกครองตนเองของชุมชน และเสรีภาพต่างๆ โดยเสรีภาพที่จะนำไปสู่สังคมประชาธิปไตยนั้น ก็คือความอิสระในการดำเนินการ ซึ่งต้องการการมีส่วนร่วมของชุมชนสังคมที่กว้างขึ้น
 - 4) ไม่มีสิทธิใดที่ปราศจากความรับผิดชอบ ปรารถนาจะสร้างพันธะต่อความเป็นเอกภาพทางสังคม
 - 5) ไม่มีอำนาจใดที่ปราศจากประชาธิปไตย และต้องอยู่บนพื้นฐานการมีส่วนร่วม ซึ่งประชาธิปไตยครอบคลุมถึงการเสริมสร้างพลังอำนาจและการกระจายอำนาจ
 - 6) มีความเป็นพหุลักษณะ อันประกอบด้วยความหลากหลาย
 - 7) การยึดหลักอนุรักษนิยมเป็นศูนย์กลาง โดยนำวิธีการต่างๆ ของสมัยใหม่มาใช้ในการจัดการกับความเป็นอยู่ในโลกที่ก้าวข้ามสิ่งดั้งเดิมและด้านอื่นๆ ของธรรมชาติ โดยนำมาผสมผสานกันใหม่
 - 8) ชุมชน ประกอบด้วยความรับผิดชอบต่อบุคคล การพึ่งพาอาศัยหรือความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ความรับผิดชอบร่วมกันเพื่อสิทธิทางสังคมและเป็นพื้นฐานสนับสนุนความยุติธรรมทางสังคม
- ความเป็นพหุลักษณะในมิติแนวคิดซ้ายใหม่ข้างต้น สามารถพิจารณาจำแนกความหลากหลายได้ 2 ลักษณะ คือ
- 1) ความหลากหลายของภาคส่วนต่างๆ ในสังคม ซึ่งมีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการสังคม 2) ความหลากหลายของคุณค่าหลัก โดยไม่ยึดถือเพียงคุณค่าใดคุณค่าหนึ่ง อย่างไรก็ตาม ทั้ง 2 ลักษณะต่างมีจุดร่วมที่สอดคล้องกัน คือ ท่ามกลางความหลากหลายของภาคส่วนต่างๆ และคุณค่าหลัก ล้วนบูรณาการหลอมรวมสู่ความเป็นเอกภาพ อันเป็นลักษณะเด่นของแนวคิดซ้ายใหม่ ขณะเดียวกัน แต่ละลักษณะก็มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน โดยภาคส่วนต่างๆ ในสังคมยึดถือคุณค่าหลักที่มีความหลากหลายเป็นแนวทางในการจัดสวัสดิการสังคม

กองทุนสวัสดิการชุมชน: แจ่มใสสะท้อนความเป็นพหุลักษณะในมิติแนวคิดซ้ายใหม่ **การขับเคลื่อนของภาคประชาชนสู่การจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชน**

การทบทวนสรุปบทเรียนเกี่ยวกับระบบการคุ้มครองทางสังคม (Social Safety Net) ที่มีอยู่ในสังคมไทย อันเนื่องจากปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจ ปี 2540 เป็นผลให้เกิดการรวมตัวฟื้นฟูระบบคุณค่า ทุนทางสังคม ในลักษณะของการจัดสวัสดิการจากฐานทุนด้านต่างๆ ที่มีอยู่ของชุมชน [8] และปี 2547 ได้พัฒนารูปแบบสวัสดิการชุมชนสู่การจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชนระดับตำบล ที่มุ่งเป็นฐานรากการสร้างหลักประกันความมั่นคงของคนในชุมชน บนพื้นฐาน “ให้อย่างมีคุณค่า รับผิดชอบต่อศักดิ์ศรี” โดยมีครูชบ ยอดแก้ว เป็นแกนนำขับเคลื่อนการจัดทำสวัสดิการภาคประชาชนภายใต้ชื่อ “สัจจะลดรายจ่ายวันละ 1 บาท เพื่อทำกองทุนสวัสดิการชุมชน”

กองทุนสวัสดิการชุมชน เป็นองค์กรการเงินชุมชน “ประเภทประกันภัยระดับฐานราก (Micro-Insurance) [9] เกี่ยวข้องกับสิทธิประโยชน์ในการคุ้มครองจากความเสี่ยงต่างๆ ของประชากรผู้มีรายได้น้อยและคนยากจน เกษตรกรรายย่อย เป็นวิธีการที่มีรูปแบบการใช้ชุมชนเป็นฐานหรือความร่วมมือกัน (Community Based Model / Mutual Model) [10-11] กล่าวคือ กองทุนสวัสดิการชุมชน ทำหน้าที่นำเงินออมจากสมาชิกมาใช้จัดสวัสดิการต่างๆ แก่สมาชิกด้วยตนเอง เป็นรูปแบบและวิธีการจัดการองค์กรการเงินชุมชนเพื่อสร้างสวัสดิการชุมชน ซึ่งมีแนวทางสำคัญอยู่ที่การให้สมาชิกตั้งสัจจะลดรายจ่ายวันละ 1 บาท เพื่อนำเงินมาจัดสวัสดิการช่วยเหลือกัน และแบ่งเงินออกเป็น 3 ส่วน คือ ร้อยละ 50 เป็นกองทุนสวัสดิการ ซึ่งจัดสรรเป็นเงินสวัสดิการที่ครอบคลุมวิถีชีวิต 9 เรื่องหลัก คือ เกิด แก่ (บั้นปลาย) เจ็บ ตาย ทุนการศึกษา คนด้อยโอกาส สวัสดิการคนทำงาน สวัสดิการเงินกู้ สวัสดิการเงินฝาก [12] ร้อยละ 30 เป็นกองทุนวิสาหกิจชุมชน ให้สมาชิกยืม เพื่อทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนและสังคม และร้อยละ 20 เป็นกองทุนสำรอง

นอกจากนี้ การสมทบเงินเข้าสู่กองทุนสวัสดิการชุมชน ยังประกอบด้วยการสมทบจากรัฐบาลกลางผ่านสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นผลจากการขับเคลื่อนของภาคประชาชน จนเกิดการขานรับจากรัฐบาลในเชิงนโยบาย ทั้งนี้บทบาทของภาครัฐ สามารถพิจารณาจำแนกตามวัตถุประสงค์และลักษณะการสมทบได้เป็น 2 รูปแบบ คือ

- 1) การสนับสนุนเพื่อการจัดตั้ง พัฒนา และสมทบเงินบางส่วนให้แก่กองทุนสวัสดิการชุมชน ซึ่งปี 2548 เป็นระยะแรกที่ภาครัฐมีบทบาทให้การสนับสนุน

2) การสมทบกองทุนสวัสดิการชุมชนที่ผ่านเกณฑ์คุณภาพภายใต้โครงการสนับสนุนการจัดสวัสดิการชุมชนตั้งแต่ปี2553 เป็นต้นมา เป็นการสมทบในสัดส่วน 1ต่อ1ต่อ1 จาก 3 ฝ่าย คือ สมาชิกในชุมชน ภาครัฐ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น [13] เป็นรูปแบบสวัสดิการ 3 ขา ซึ่งเป็นการจัดสวัสดิการแบบหุ้นส่วนร่วมกัน ดังที่ ระพีพรรณ คำหอม [14] กล่าวว่า ขาที่หนึ่ง คือ ภาครัฐ ดำเนินการจัดสวัสดิการผ่านกลไกนโยบาย ขาที่สอง คือ ภาคชุมชน ดำเนินการจัดสวัสดิการภายใต้ฐานต่างๆ และขาที่สาม คือ ท้องถิ่น ซึ่งเกิดจากพระราชบัญญัติการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น

กองทุนสวัสดิการชุมชนกับความเป็นพลักษณ์ในมิติแนวคิดชายใหม่

เมื่อพิจารณาในขอบเขตความเป็นพลักษณ์ในมิติแนวคิดชายใหม่ กองทุนสวัสดิการชุมชนสะท้อนภาพความเป็นพลักษณ์ในมิติแนวคิดชายใหม่ 2 มิติ ดังนี้

1) มิติความหลากหลายของภาคส่วนต่างๆ ในสังคมที่มีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการสังคม

กองทุนสวัสดิการชุมชนในรูปแบบสวัสดิการ 3 ขา สะท้อนมิติความหลากหลายของภาคส่วนต่างๆ ในการมีส่วนร่วมจัดสวัสดิการสังคมอย่างเป็นรูปธรรม จากข้อมูลแหล่งที่มาเงินกองทุนสวัสดิการชุมชน [15] ระบุว่า นอกเหนือการสมทบงบประมาณจาก 3 ฝ่าย ยังมีแหล่งที่มาจากภาคเอกชนและเงินบริจาค และเมื่อพิจารณาถึงภาคส่วนต่างๆ ในแนวคิดชายใหม่ พบว่า เงินกองทุนสวัสดิการชุมชนที่มาจากรัฐบาลและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น เป็นส่วนหนึ่งของ “ภาครัฐ” ภายใต้โครงสร้างการบริหารราชการส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น โดยดำเนินการในลักษณะภาคีหุ้นส่วนที่ร่วมสนับสนุนงบประมาณ ขณะที่สมาชิกในชุมชนจัดอยู่ใน “องค์กรที่ไม่เป็นทางการ” ในช่วงระยะเวลาที่เริ่มก่อตั้ง ซึ่งเป็นการรวมตัวของคนในชุมชนในการช่วยเหลือซึ่งกันและกันด้วยการสมทบเงินสัจจะลดรายจ่ายวันละ 1 บาท เพื่อจัดสวัสดิการร่วมกัน และยังเป็นภาคส่วน “การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน” ในลักษณะสังคมเพื่อผู้สูงอายุ เพื่อนบ้านที่อาศัยอยู่ร่วมกันในตำบล ซึ่งปัจจุบันมีฐานะเป็นองค์กรสวัสดิการชุมชนภายใต้พระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมฉบับที่2 พ.ศ.2550 นอกจากนี้ “ภาคเอกชน” เป็นอีกภาคส่วนหนึ่งที่มีบทบาทร่วมสมทบ แต่ขึ้นอยู่กับศักยภาพและความสามารถในการจัดการของกองทุนสวัสดิการชุมชนในการสร้างภาคีร่วมกับภาคเอกชน

2) มิติความหลากหลายของคุณค่าหลัก

กองทุนสวัสดิการชุมชนยึดถือหลักการจัดสวัสดิการชุมชนที่มีความหลากหลายเป็นแนวทางปฏิบัติภายใต้ความสอดคล้องกับบริบทของชุมชน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของความหลากหลายของคุณค่าหลักในมิติแนวคิดชายใหม่อันประกอบด้วย

- **ความเสมอภาค** กองทุนสวัสดิการชุมชนมีแนวทางการดำเนินการที่สะท้อนความเท่าเทียมด้านต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความเท่าเทียมด้านโอกาส ด้วยการเปิดโอกาสให้บุคคลทุกกลุ่มในชุมชน ทุกเพศทุกวัย ตลอดจนผู้ด้อยโอกาส เข้าร่วมเป็นสมาชิก รวมถึงความเท่าเทียมในการปฏิบัติภายใต้ระเบียบกติการ่วมกัน ไม่เลือกปฏิบัติ ตลอดจนความเท่าเทียมด้านความสัมพันธ์ สมาชิกทุกคนมีบทบาททั้งในฐานะผู้ให้และผู้รับ เป็นความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมและมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยไม่ได้เป็นเพียงผู้ที่รอรับการจัดสวัสดิการจากผู้อื่นแต่เพียงฝ่ายเดียว แต่ยังเป็นผู้ให้สวัสดิการโดยผ่านการสมทบเงินสู่กองทุนสวัสดิการชุมชน เพื่อใช้ในการจัดสวัสดิการต่างๆ

- **การสร้างความเป็นคนในชาติ** สวัสดิการชุมชนเป็นผลจากการดำเนินการของกองทุนสวัสดิการชุมชน ซึ่งมีคุณค่าหลักอันเป็นเป้าหมายที่สำคัญ คือ การสร้างความเป็นคนในชาติให้แก่คนในชุมชน โดยใช้เงินสัจจะลดรายจ่ายวันละ 1 บาท เป็นเครื่องมือจัดสวัสดิการต่างๆให้แก่คนในชุมชน เพื่อนำไปสู่การมีหลักประกันและความมั่นคงในชีวิต

- **การมีเสรีภาพ** คือ เสรีภาพในการบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นแกนหลัก แม้ว่ากองทุนสวัสดิการชุมชนในแต่ละพื้นที่จะมีการดำเนินการร่วมกันภายใต้กรอบระเบียบกติกาที่ครุขบ ยอดแก้ว เป็นผู้กำหนดแนวทาง แต่ก็สามารถบริหารจัดการสิ่งต่างๆภายในกองทุนสวัสดิการชุมชนได้อย่างอิสระและมีอำนาจการตัดสินใจภายใต้การมีส่วนร่วมของสมาชิก เช่น การเลือกคณะกรรมการ การกำหนดประเภทสวัสดิการที่จัดให้แก่สมาชิก เป็นต้น

- **สิทธิความรับผิดชอบและความเป็นประชาธิปไตยบนฐานการมีส่วนร่วมของชุมชน** กองทุนสวัสดิการชุมชนมีการดำเนินงานภายใต้สิทธิความรับผิดชอบของชุมชนในการจัดสวัสดิการด้วยตนเอง บนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเป็นสำคัญ ทั้งในบทบาทสมาชิกที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการสมทบเงินสู่กองทุนสวัสดิการชุมชน และบทบาทกรรมการที่มีหน้าที่บริหารจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชน เพื่อก้าวพ้นการเป็นผู้รอรับสวัสดิการจากภาครัฐตั้งที่ผ่านมานี้ในอดีต สู่การบริหารจัดการด้วยศักยภาพของตนเองอย่างสอดคล้องกับวิถีชีวิตและบริบทของชุมชน

- **ความเป็นองค์กรรวม** กองทุนสวัสดิการชุมชนประกอบด้วยความเป็นองค์กรรวมที่มีความหลากหลายด้านต่างๆ ได้แก่ 1) ด้านสวัสดิการ มีการจัดสวัสดิการอย่างหลากหลาย ซึ่งเป็นสวัสดิการพื้นฐานที่ครอบคลุมวิถีชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย และครอบคลุมสมาชิกทุกช่วงวัย เช่น สวัสดิการเกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นต้น สวัสดิการดังกล่าวนอกจากจะดูแลสมาชิกให้มีหลักประกันชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดี ยังดูแลคณะกรรมการ ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการดำเนินงาน โดยผ่านการจัดสวัสดิการคนทำงาน 2) ด้านภาคีหรือภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ดังที่ได้กล่าวถึงในมิติข้างต้น

- **การยึดหลักอนุรักษนิยมเป็นศูนย์กลางผสานกับความเป็นสมัยใหม่** กองทุนสวัสดิการชุมชนดำเนินการบนฐานวัฒนธรรมชุมชน ที่ผู้คนในชุมชนช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ซึ่งเป็นระบบความร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน (Mutual-Aid) อันเป็นการจัดสวัสดิการรูปแบบเก่าแก่ที่สุดในลักษณะการรวมกลุ่มครอบครัวหรือกลุ่มทางสังคมที่ไม่เป็นทางการ [16] ขณะเดียวกัน ก็ผสมผสานกับความเป็นสมัยใหม่ ใช้เงินเป็นเครื่องมือขับเคลื่อนการจัดสวัสดิการชุมชน ซึ่งปัทมาวดี โพชนุกูล ชูชุก [17] เรียกว่า “สวัสดิการชุมชนทันสมัย” อาศัยทุนทางเศรษฐกิจ คือ ทุนที่เป็นตัวเงิน เป็นปัจจัยนำเข้าเพื่อการบรรลุถึงความเป็นอยู่ที่ดีของสมาชิก ผ่านกระบวนการสะสมทุนโดยการออมจากการลดรายจ่าย

กองทุนสวัสดิการชุมชนภายใต้ความเป็นพหุลักษณะในแนวทางการพัฒนาประเทศไทยแลนด์ 4.0

กระบวนการพัฒนาประเทศไทยภายใต้ “ไทยแลนด์ 4.0” เป็นนโยบายที่รัฐบาลใช้วางรากฐานการพัฒนาประเทศระยะยาว มีความสำคัญในฐานะโมเดลการขับเคลื่อนประเทศไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน เพื่อหลุดพ้นจากกับดักประเทศรายได้ปานกลาง กับดักความเหลื่อมล้ำ และกับดักความไม่สมดุล ซึ่งดำเนินการตามแนวทางที่แผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปีได้วางไว้ ด้วยการสร้างความเข้มแข็งจากภายใน (Strength from Within) ควบคู่กับการเชื่อมโยงกับประชาคมโลก (Connect to the World) ตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยขับเคลื่อนผ่านกลไกประชารัฐ [18] เมื่อพิจารณาสาระสำคัญของกระบวนการพัฒนาดังกล่าว ร่วมกับกองทุนสวัสดิการชุมชนภายใต้ความเป็นพหุลักษณะในมิติแนวคิด ชัยใหม่ พบว่า มีความสอดคล้องและสัมพันธ์กันในลักษณะเชิงระบบในประเด็นหลักดังต่อไปนี้

1) กลไกการขับเคลื่อน

กลไกสำคัญในการขับเคลื่อนกองทุนสวัสดิการชุมชนและไทยแลนด์ 4.0 ประกอบด้วยความหลากหลายของภาคส่วนต่างๆ ที่เข้าร่วมดำเนินงาน โดยไทยแลนด์ 4.0 ดำเนินการขับเคลื่อนผ่านกลไก “ประชารัฐ” เป็นการทำงานแบบสามพลังที่มีภาครัฐ ภาคประชาสังคม และภาคเอกชน เข้ามาบูรณาการการทำงานร่วมกันผ่านแนวคิดใหม่ คือ “การร่วมบริหารจัดการ” ของท้องถิ่นและชุมชน [18] สะท้อนการให้ความสำคัญต่อบทบาทของชุมชน ท้องถิ่น ตลอดจนภาคประชาสังคม ซึ่งเป็นภาคส่วนในระดับฐานรากของสังคม ในฐานะภาคีที่มีส่วนร่วมดำเนินการ เช่นเดียวกับกองทุนสวัสดิการชุมชนในมิติความหลากหลายของภาคส่วนต่างๆ ในสังคมที่มีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการสังคม ด้วยรูปแบบสวัสดิการ 3 ขา ซึ่งร่วมสมทบงบประมาณเข้าสู่กองทุนสวัสดิการชุมชน เพื่อขับเคลื่อนการจัดสวัสดิการให้แก่สมาชิกในชุมชน ขณะที่กองทุนสวัสดิการชุมชนบางพื้นที่ มีภาคเอกชนร่วมสมทบงบประมาณ อย่างไรก็ตาม แม้กองทุนสวัสดิการชุมชนจะได้รับการสมทบจากภาคส่วนต่างๆ แต่ชุมชนก็ยังเป็นภาคส่วนที่มีบทบาทหลักในการบริหารจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชนของตนเอง ดังเช่นกองทุนบุญสัจจะสวัสดิการชุมชน ตำบลวังแสง จังหวัดมหาสารคาม [19] มีการบริหารจัดการการเงินที่ได้จากการสมทบของสมาชิกทั้งในรูปแบบการออมรายเดือนและรายปี และใช้วิธีการกำหนดกรอบวงเงินสำหรับการจัดสวัสดิการแต่ละประเภท รวมถึงแสวงหาการสนับสนุนทั้งจากภายในและภายนอกชุมชน กล่าวได้ว่า กองทุนสวัสดิการชุมชนซึ่งชุมชนมีบทบาทหลักในการบริหารจัดการ และมีภาคส่วนอื่นๆ เข้ามามีบทบาทร่วมสมทบเงินเข้าสู่กองทุนสวัสดิการชุมชนนั้น เป็นกลไกระดับพื้นที่ของแต่ละตำบล ที่สอดคล้องกับการบริหารจัดการในรูปแบบประชารัฐ ซึ่งมีการทำงานในลักษณะเครือข่ายหรือ Social Partnership

2) แนวคิดการดำเนินการ

เมื่อพิจารณากองทุนสวัสดิการชุมชนในมิติความหลากหลายของคุณค่าหลัก อันเป็นหลักคิดในแนวทางการดำเนินการ พบว่า ความเป็นเอกภาพท่ามกลางความหลากหลาย ภายใต้การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินการ เช่นเดียวกับแนวทางไทยแลนด์ 4.0 ที่เน้นนำแนวคิดดังกล่าวมาเป็นแนวคิดหลักในการพัฒนาประเทศ ความเป็นเอกภาพในที่นี้ ก็คือ พลังและศักยภาพของชุมชนในการขับเคลื่อนกองทุนสวัสดิการชุมชน อันเป็นสวัสดิการภาคประชาชนเพื่อคนในชุมชน สะท้อนถึงการดำเนินการในทิศทาง “การสร้างเสริมความเข้มแข็งภายใน” ที่เริ่มต้นจากชุมชนเป็นการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและเครือข่าย ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน สามารถบริหารจัดการชุมชนได้ด้วยตนเอง ครอบคลุมความสามารถแก้ปัญหาและสนองตอบความต้องการของชุมชนได้ด้วยตนเอง ดังพิจารณาได้จาก

คุณค่าหลัก “การมีเสรีภาพ” แต่ละกองทุนสวัสดิการชุมชนสามารถบริหารจัดการสิ่งต่างๆภายในกองทุนสวัสดิการชุมชนได้อย่างอิสระและมีอำนาจการตัดสินใจภายใต้การมีส่วนร่วมของสมาชิก พร้อมด้วย “ความเสมอภาค” อันเป็นความเท่าเทียมด้านโอกาสของบุคคลทุกกลุ่มในชุมชน ตลอดจนผู้ด้อยโอกาส ในการเข้าร่วมเป็นสมาชิก ความเท่าเทียมในการปฏิบัติภายใต้ระเบียบกติการ่วมกัน รวมถึงความเท่าเทียมด้านความสัมพันธ์ ที่สมาชิกทุกคนมีบทบาทเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “สิทธิความรับผิดชอบและความเป็นประชาธิปไตยบนฐานของการมีส่วนร่วมของชุมชน” แสดงถึงหน้าที่ความรับผิดชอบของชุมชน ทั้งในฐานะสมาชิกและกรรมการ บนพื้นฐานความพื่อใจ โดยใช้ ด้วยวิธีการลดรายจ่ายวันละ 1 บาท เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการจัดสวัสดิการของชุมชนร่วมกัน เป็นลักษณะของสวัสดิการชุมชนทันสมัยที่อาศัยเงิน รวมถึงการใช้ทุนทางสังคม คือ การช่วยเหลือเกื้อกูลกันของคนในชุมชน ซึ่งเป็นวัฒนธรรมชุมชนที่มีมาอย่างยาวนาน เป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนไปด้วย ซึ่งเป็น “การยึดหลักอนุรักษนิยมเป็นศูนย์กลางผสมผสานกับความเป็นสมัยใหม่” และสวัสดิการต่างๆที่จัดให้แก่สมาชิก สะท้อนถึง “ความเป็นองค์กรร่วม” ประกอบด้วยสวัสดิการที่ครอบคลุมวิถีชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย ซึ่งล้วนเกี่ยวข้องกับ “การสร้างความมั่นคงในชีวิต” ให้กับคนในชุมชน

3) เป้าหมาย

“การสร้างความมั่นคงในชีวิต” นอกเหนือจากเป็นหนึ่งในมิติความหลากหลายของคุณค่าหลัก ก็ยังเป็นเป้าหมายของกองทุนสวัสดิการชุมชนที่มุ่งสร้างหลักประกันและความมั่นคงในชีวิตให้แก่คนในชุมชน ถือเป็นเป้าหมายในระดับพื้นที่ตำบล เป็นส่วนหนึ่งในการนำไปสู่เป้าหมายของประเทศในการหลุดพ้นจากกับดักความเหลื่อมล้ำ กล่าวคือ กองทุนสวัสดิการชุมชนเป็นการสร้างความมั่นคงในระดับชุมชน อันเป็นฐานรากที่สำคัญของประเทศ โดยผ่านการกระจายโอกาสภายใต้คุณค่าหลักด้านความเสมอภาค ซึ่งประกอบด้วยความเท่าเทียมด้านโอกาส ที่เปิดโอกาสการเข้าร่วมเป็นสมาชิกแก่บุคคลทุกกลุ่มในชุมชน รวมถึงผู้ด้อยโอกาสในชุมชน ทำให้ได้รับโอกาสและสิทธิการเข้าถึงสวัสดิการอย่างเท่าเทียมกับสมาชิกบุคคลอื่นในชุมชน เป็นการดำเนินการที่สอดคล้องกับหลักคิด “เราจะเดินหน้าไปด้วยกัน โดยไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง” ในไทยแลนด์ 4.0 และนำไปสู่ความอยู่ดีมีสุขทางสังคม อันเป็นเป้าหมาย 1 ใน 4 มิติ ของการสร้างความเข้มแข็งจากภายใน

ท่ามกลางความสอดคล้องและความสัมพันธ์ข้างต้น กองทุนสวัสดิการชุมชน ซึ่งมีกลไก แนวคิดการดำเนินการ และเป้าหมาย ที่แสดงถึงพลังและศักยภาพของชุมชนในการจัดสวัสดิการเพื่อการสร้างความมั่นคงในชีวิตของคนในชุมชน เป็นรูปธรรมหนึ่งของการขับเคลื่อนในระดับฐานรากและเป็นปัจจัยสำคัญต่อการขับเคลื่อนในระดับประเทศ ดังที่ ประเวศ วะสี [20] กล่าวว่า ชุมชนเป็นประจักษ์ของสังคมและเป็นฐานของประเทศ หากฐานของประเทศแข็งแรงก็จะรองรับประเทศทั้งหมดให้มั่นคง ดังนั้นการขับเคลื่อนตามทิศทางของกระบวนการพัฒนาไทยแลนด์ 4.0 จึงต้องเริ่มจากชุมชน อันเป็นแนวทางการสร้างความเข้มแข็งจากภายใน ขณะเดียวกัน ต้องทำความเข้าใจบริบทและสถานการณ์ต่างๆของชุมชน เพื่อการพัฒนาฐานรากของประเทศให้มีความเข้มแข็ง ดังเช่นสถานการณ์กองทุนสวัสดิการชุมชนในปัจจุบันและแนวโน้มอนาคต จากการศึกษาของรุ่งศิริ นุชสุวรรณ [21] กล่าวถึงปัจจัยเสี่ยงที่มีผลต่อการจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชน ซึ่งเป็นสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นปัจจุบันและมีผลต่อการดำรงอยู่ของกองทุนสวัสดิการชุมชนในอนาคต ได้แก่ สมาชิกมีแนวโน้มสัดส่วนการเป็นผู้สูงอายุ มีอัตราการเจ็บป่วยและเสียชีวิตอย่างต่อเนื่อง ทำให้รายจ่ายสวัสดิการเสียชีวิตค่อนข้างสูง สถานะทางการเงินในอนาคตมีโอกาสประสบปัญหาภาวะหนี้จากการจ่ายสวัสดิการเสียชีวิตและสวัสดิการบำนาญ เช่นเดียวกับการศึกษาของวรเวศน์ สุวรรณระดา [22] ระบุว่าในช่วงเวลา 5 ปี หลังปี 2565 แต่ละพื้นที่ของเครือข่ายสวัสดิการชุมชนสงขลาจะมีภาระหนี้คิดเป็นมูลค่าปัจจุบันสูงถึง 4,000 – 12,000 บาท ต่อสมาชิก 1 คน ขึ้นอยู่กับโครงสร้างอายุของสมาชิกแต่ละเครือข่าย นอกจากนี้ รวมถึงความไม่มั่นใจในการทำงานของกองทุนสวัสดิการชุมชน สมาชิกมีจำนวนลดลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสมาชิกรุ่นใหม่ในช่วงวัยทำงานก็ลดน้อยลงเช่นกัน ตลอดจนการสนับสนุนด้านนโยบายจากหน่วยงานภาครัฐ มีจุดอ่อน คือ ท้องถิ่นขาดความเข้าใจและความเชื่อมั่นในการดำเนินงานของกองทุนสวัสดิการชุมชน ทำให้ไม่ได้รับการสนับสนุนทางการเงินและการดำเนินงานอื่นๆ

สถานการณ์ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น เป็นข้อท้าทายที่ชุมชนต้องเผชิญและหาวิธีการรับมือด้วยการจัดการบนพื้นฐานการพึ่งตนเอง เพื่อการดำรงอยู่ของกองทุนสวัสดิการชุมชนอย่างยั่งยืนในอนาคต โดยมีภาคส่วนต่างๆในสังคมเป็นภาคีหุ้นส่วนร่วมสนับสนุนและเสริมพลังอำนาจชุมชน ซึ่งเป็นหนทางหนึ่งของการสร้างความเข้มแข็งจากภายใน ขณะเดียวกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาครัฐ ครอบคลุมถึงท้องถิ่น จำเป็นต้องทบทวนบทบาทตนเองที่มีต่อชุมชนภายใต้ข้อจำกัดและความสามารถในการสนับสนุนทั้งเชิงนโยบายและการปฏิบัติ รวมถึงมีกระบวนการทำความเข้าใจการดำเนินงานต่างๆของชุมชน เพื่อเป็นฐานข้อมูลสำหรับการวิเคราะห์ศักยภาพในการพัฒนาและสนับสนุนชุมชนตามบริบทของพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพบนพื้นฐานการพัฒนาที่มีชุมชนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งจะเป็นเงื่อนไขหนึ่งนำไปสู่การ

ขับเคลื่อนประเทศด้วยกลไกการทำงานแบบสานพลังที่มีภาคส่วนต่างๆ เข้ามาบูรณาการการทำงานร่วมกัน ซึ่งจะเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างความเข้มแข็งจากภายใน อันเป็นรากฐานในการพัฒนาประเทศอย่างมั่นคงและยั่งยืนต่อไป

บทสรุป

กองทุนสวัสดิการชุมชน เป็นรูปธรรมหนึ่งของสวัสดิการชุมชนไทยที่สะท้อนความเป็นพลักษณ์ในมิติแนวคิดซ้ายใหม่ ซึ่งมีพื้นฐานการดำเนินการที่มุ่งเน้นพลังของชุมชนด้วยการมีบทบาทหลักและมีอำนาจการบริหารจัดการอย่างอิสระ ภายใต้การมีส่วนร่วมบนพื้นฐานการพึ่งตนเองของคนในชุมชน โดยมีภาครัฐทั้งส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น เป็นกลไกร่วมขับเคลื่อนผ่านการสมทบงบประมาณและการสนับสนุนต่างๆ โดยชุมชนทำหน้าที่เป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนดำเนินการเพื่อบูรณาการสร้างหลักประกันและความมั่นคงในชีวิตของคนในชุมชน บทบาทของชุมชน ภาครัฐส่วนกลาง และท้องถิ่น ในฐานะกลไกหลักและกลไกสนับสนุน ซึ่งเป็นความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่างๆ ในสังคม ถือเป็นกลไกในระดับพื้นที่ตำบลที่มีความสำคัญต่อการขับเคลื่อนในระดับประเทศตามแนวทางการพัฒนาภายใต้ “ไทยแลนด์ 4.0” เนื่องจากเป็นหนทางหนึ่งของการสร้างความเข้มแข็งจากภายใน ที่เริ่มจากหน่วยย่อยของสังคม ก็คือ “ชุมชน” ด้วยการพัฒนาจากล่างขึ้นบน ดังนั้นการจะขับเคลื่อนประเทศไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ได้หรือไม่ อย่างไรนั้น จำเป็นต้องย้อนกลับไปทบทวนการให้ความสำคัญต่อบทบาทของชุมชนและบทบาทของภาคส่วนต่างๆ ในสังคม ในฐานะกลไกการขับเคลื่อนทั้งในระดับพื้นที่ตำบลและระดับประเทศ ในประเด็นความพร้อม ความเข้าใจต่อการทำงานแบบสานพลังและการร่วมบริหารจัดการ รวมถึงการยึดแนวคิดการดำเนินการ และเป้าหมายร่วมกัน เพื่อเป็นพลังในการขับเคลื่อนไปสู่ “ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน”

เอกสารอ้างอิง

- [1] Alain Touraine. (2001). **Beyond Neoliberalism**. France: Polity.
- [2] กิติพัฒน์ นนทปัทมคุลย์. (2555). **ทฤษฎีวิพากษ์ในนโยบายและการวางแผนสังคม**. พิมพ์ครั้งที่2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- [3] Anthony Giddens. (2000). **The Third Way: The Renewal of Social Democracy**. Massachusetts: Blackwell Publishers.
- [4] Norman Johnson. (1987). **The Welfare State in Transition: The Theory and Practice of Welfare Pluralism**. Sussex: Wheatsheaf Book Ltd.
- [5] Paul Spicker. (n.d.). **An Introduction to Social Policy** (online). Retrieved March 1, 2015, from <http://www.spicker.uk/social-policy/socpol.htm#Welfare>
- [6] Neil Gilbert. (2000). Welfare Pluralism and social policy. **The Handbook of Social Policy**. United States of America: Sage Publications.
- [7] Bill Jordan and Chalie Jordan. (2000). **Social Work and The Third Way: Tough Love as Social Policy**. London: SAGE Publication.
- [8] กลุ่มการพัฒนาระบบสวัสดิการสังคม. (2553). เอกสารวิชาการ “การสังเคราะห์ผลการประชุมเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้การดำเนินงานกองทุนสวัสดิการชุมชนสู่ความเข้มแข็ง”. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดียนตุลา.
- [9] วีรบุรณ วิสารทสกุล. (มปป.). **ความมั่นคงทางการเงินกับความมั่นคงของชุมชน: เรื่องย้อนแย้งที่ต้องพิจารณาขององค์กรการเงินรากฐาน**(ออนไลน์). สืบค้นเมื่อ 20 เมษายน 2560, จาก<https://www.wisartsakul.files.wordpress.com>
- [10] Sajitha Gupta C S. (2015). “Contribution of Life Insurance Corporation in Micro Insurance Sector”, **International Journal of Research in Commerce and Management**. 6, 72-73.
- [11] Rose Tom and V.Selvam. (2013). “A study on Fostering Rural Growth Through Micro Insurance”, **Global Management Review**. 4, 7-8.
- [12] สมาคมสวัสดิการภาคประชาชนสงขลา. (2559). **รายงานผลการดำเนินงานสมาคมสวัสดิการภาคประชาชนสงขลา 10 ปี**. สงขลา: น้าผล.
- [13] สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน. (2554). **รายงานผลการดำเนินงานโครงการสนับสนุนการจัดสวัสดิการชุมชนปี2553**. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน(องค์การมหาชน).

- [14] ระพีพรรณ คำหอม. (2551). รายงานการศึกษาการสังเคราะห์องค์ความรู้การพัฒนา รูปแบบการบูรณาการ เครือข่ายกองทุนสวัสดิการชุมชนระดับอำเภอ 12 พื้นที่. กรุงเทพฯ: เทพเพ็ญวานิชย์.
- [15] สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน. (ม.ป.ป.). รายงานประจำปี2558. กรุงเทพฯ: กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- [16] Louis C. Johnson, Charles L. Schwartz, and Donald S. Tate. (1997). *Social Welfare: A Response to Human Need*. 4th. United States of America: Allyn and Bacon.
- [17] ปัทมาวดี โพชนุกูล ชูชุกิ. (2552). *วรรณกรรมปริทรรศน์และการสังเคราะห์ความรู้ เรื่อง “สวัสดิการชุมชนในประเทศไทย”*. กรุงเทพฯ: โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข(สรส.).
- [18] Thailand4.0. (2559). *Thailand4.0 โมเดลขับเคลื่อนประเทศไทยสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน*. (มปท.).
- [19] พัชร ศรีงาม. (2553). *การศึกษาต้นแบบการจัดสวัสดิการชุมชนของกองทุนสัจจะสวัสดิการชุมชน ตำบลวังแสง อำเภอแกลง จังหวัดมหาสารคาม*. วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- [20] ประเวศ วะสี. (2557). *ปฏิรูปสังคม ชุมชนเข้มแข็ง สังคมเข้มแข็ง พลังพลเมืองเข้มแข็ง หัวใจของการปฏิรูปประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: หมอชาวบ้าน.
- [21] รุ่งศิริ นุชสุวรรณ. (2553). *ความยั่งยืนของกองทุนสวัสดิการภาคประชาชนวันละ1บาท ชุมชนวัดเชิงหวาย เขตบางซื่อ กรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- [22] วรเวศน์ สุวรรณระดา. (2550). *ระบบสวัสดิการภาคประชาชน นโยบายการแบ่งงานกันทำระหว่างภาคประชาชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และรัฐบาล: กรณีศึกษาจังหวัดสงขลาและลำปาง*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ.